

— Sintský výtvarník Alfred Ullrich



| Alfred Ullrich |

Alfred Ullrich se narodil 8. července 1948 ve Schwabmünchenu jako syn Němce a rakouské sintské Romky. Dětství a školní věk strávil ve Vídni. V šedesátých a sedmdesátých letech procestoval Evropu. V roce 1971 potkal v Mnichově jednoho vídeňského výtvarníka, který ho přivedl k jistému bavorskému sochaři-mědělci. Ten ho nechal, podobně jako další umělce, pracovat ve své slévárně, kde tvořili především předměty a mobiliáře pro církevní účely. Tato dílna byla pro Alfréda Ullricha pracovní příležitostí, místem k přespávání a odrazovým můstkem pro vlastní tvorbu. V následujících letech si vysloužil místo jevištního technika a také v dílně pro ruční tisk v Mnichově. V roce 1980 dostává svůj ateliér v Bieberbachu blízko Mnichova, je činný v tamním Svazu hornobavorských a mnichovských umělců a pomalu spěje k umělecké profesionalitě.

V roce 1981 má svoji první soukromou výstavu a v roce 1983 první veřejnou. Od té doby byla jeho díla vystavena na mnoha místech v Německu, především v Berlíně, Mnichově a Dachau, vystavoval také v Polsku, na Ukrajině a v USA. Mimo města Dachau a obce Rohrhoos, která je jeho bydlištěm, si jeho práce koupily také pojišťovna Allianz, Bavorská pojišťovna a firma Siemens/Nixdorf. Odnedávna patří jeho rytiny k majetku Busch-Reisinger-Museum na Harvardské Universitě, také Muzeum romské kultury v Čechách bude co nevidět obohaceno přítomností děl tohoto vyzrálého umělce.

Alfred Ullrich pracuje suchou jehlou, tiskem a smíšenými technikami, volí kontrastní barvy. Je kreativní ve volbě materiálů, používá plechové desky, plechové krabičky a vůbec vše,



| Když si prohlížím svoje rodné dokumenty, vidím, že sourozenci
mojí maminky se narodili v Rakousko- Uherské monarchii,
na dnešním území Čech, Maďarska a Rakouska. |

co se může hodit. Nesoustřeďuje se pouze na vlastní obraz, ale začleňuje ho do celkového prostředí. Tak se rozplývá hranice mezi rámem a obrazem, mezi výstavištěm a dílem, mezi aktivním tvůrcem a pasivním pozorovatelem.

V Ullrichových velkorozměrných pracech jsou cítit tvůrcovi umělečtí otcové Jackson Poloc, Daniel Buren a Robert Ryman. Kunsthistorička umění Annegret Liersch si v Berlíně povšimla změny, která se v devadesátých letech v Ullrichově tvorbě objevila: lyrické, estetické

obrazy vystřídal s tématem času, zániku, bytí a proměny. Tím Ullrich překročil horizont umění jakožto zprostředkování estetická. Společenské fenomény, které se v díle ozývají, vycházejí z jeho osobitosti. Jsou podvědomě řízeny jeho sintsou identitou a ovlivňují ho natolik, že se od nich nemůže při práci abstrahovat.

Svůj vlastní život popsal Alfred Ullrich v podrobnějším dopise naší redakci. O jeho povaze hovoří i jeho jazyk. Představme si zdrženlivého, věčně mladého muže, který nejen pokojně naslouchá, ale také ochotně a poutavě vypravuje.

„Mojí mamince je nyní 88 let a žije u mé sestry ve Vídni. Je velmi cílevědomá a osobitá. Z patnácti sourozenců, které moje maminka měla, přežili koncentrák spolu s ní celkem ještě čtyři. Od nedávné doby maluje. Jak zešíroka mám začít a kde? Jako syn spojení vídeňské provenience s Němcem. Moji rodiče se poznali v době poválečného zmatku v rakouském Ennsu. Asi dva roky nato se v Bavorsku vzali. V této době také přišla na svět moje sestra Lilly. Naše maminka se rozvedla a vrátila se s námi zpět do Vídně. Jenže po sňatku jsem byl najednou Němec a potřeboval v milém Rakousku povolení k trvalému pobytu atd. atd.

Do mého devátého roku života jsme žili s příbuznými ve voze pokrytém plachtou na severním okraji Vídně, už trochu mimo město. Mezitím se narodila moje sestra Katharina.

Na vůz si vzpomínám ještě velmi dobře. Jako kluk jsem mohl spát vzadu na seně, pod hvězdami noční oblohy. To bylo určitě velmi zdravé. V dnešní době je v Rakousku dokonce prázdninová nabídka ležet na seně v rámci léčebné kúry.

Okolí Vídně, severně od Dunaje, byl už venkov. Nabízel se tam burčák. Tam bydleli Sintové a jiní Romové v maringotkách, v plachtových vozech, také v jednom rezatém autobuse. Koňští handlíři byli nížeji.

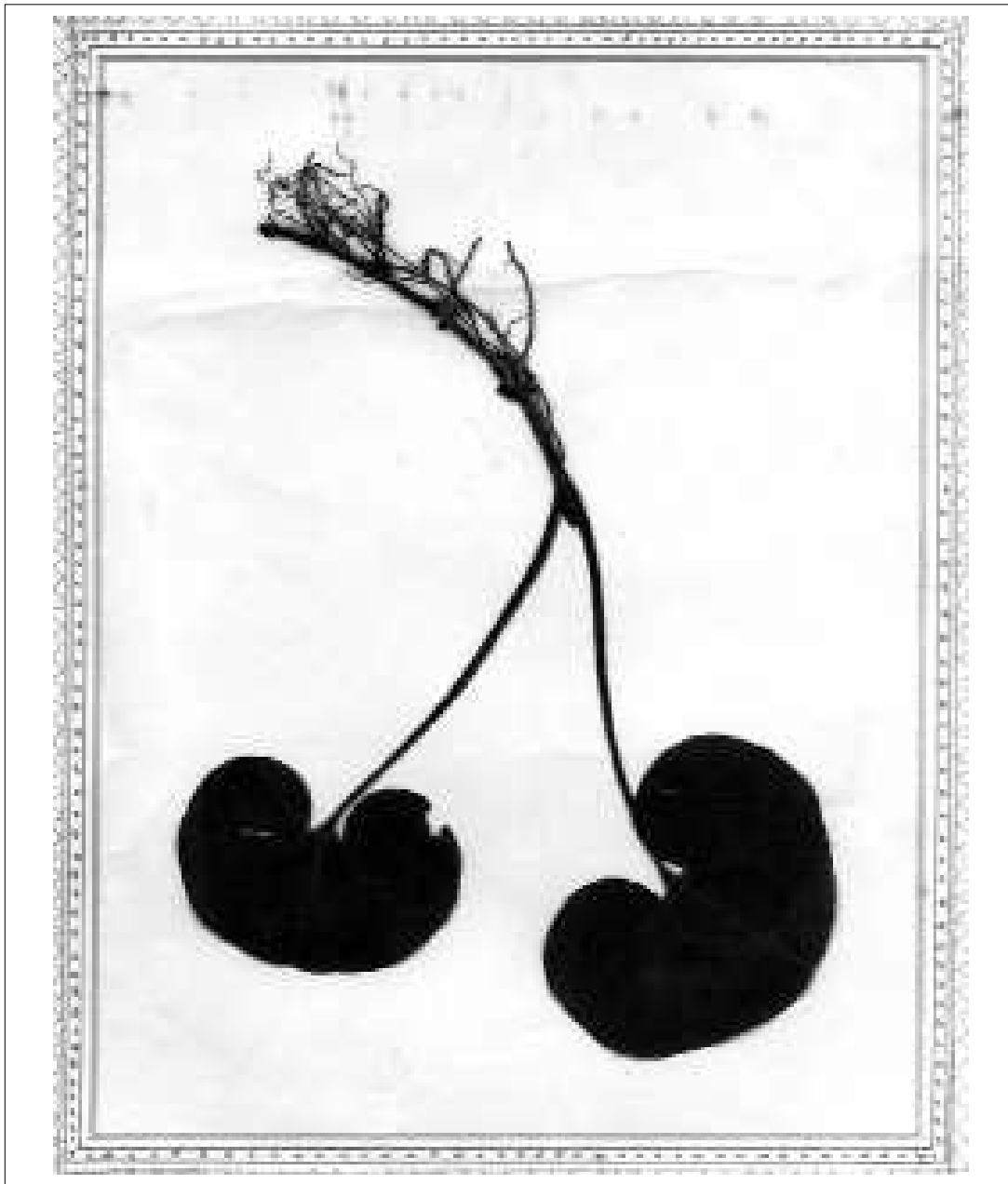
Jako dítě jsem měl vlastně stále pocit, že nejsem zcela přijímán ani Sinty, ani gádži (kvůli původu rodičů). Měl jsem zábrany promluvit romsky a odpovídal jsem německy. Moje maminka ještě mluvila sintštinou, ale stále více ji míchala s němčinou. Ani ji Sintové zcela nepřijímali.

Potom jsme dostali od města Vídně byt v Josefově městě v sedmém obvodu. Byt, kde jsme bydleli, byl v malém domě se třemi poschodími, pavlačemi, tekoucí vodou a záchodem na chodbě, společným pro více bytů. Až později jsem zjistil, že tento ‚Ksindelhaus‘, jak se mu říkalo, se netěšil oblibě. Nějak jsem pozoroval, že si děti z domů našich sousedů v Zámečské uličce nesmí s námi hrát. V létě jsem byl zas a zas se svými příbuznými na okraji města a o školních prázdninách jsme koňmi, později traktorem tahaným vozem cestovali po kraji Dolního Rakouska, Steiermaku, Burgenlandu – tam se koukalo na Romy bez koně spatra. Moje sestřenice chodily do tak zvaných škol pro osoby bez stálého místa pobytu. Já jsem s dospělými chodil kšeftovat, opravovat deštníky, žebrat o vejíčka a seno. My děti jsme sbíraly nože a nůžky a můj strýc a jiní rodiče je brousili.

Naše maminka v té době provozovala podomní obchod. Pokud si dobře vzpomínám, bralo se do komise zboží od jedné židovské velkoobchodnice, která dostávala zboží z jedné voralberské přádelny závěsů. Tak to fungovalo do konce 50. a začátku 60. let. Navštěvoval jsem základní školu. Potom jsem se učil na prodavače potravin, ale učení jsem neukončil kvůli účetnictví. Pak jsme se přestěhovali do Berlína.

Někdy kolem čtrnáctého roku jsem potřeboval první doklady a na základě nedostatečně vyjasněných rodinných poměrů jsem si mohl vybrat svou státní příslušnost. S nejasnými pocity, a protože jsem nechtěl do rakouské armády, jsem zvolil německé občanství. (...)

Od Berlína se moje průzkumné cesty natáhly do Skandinávie, Itálie a Řecka. Berlínský byt jsem ztratil a následujících patnáct let jsem pak žil bez stálé adresy, pořád bez peněz, ze dne na den. Jak ve Skandinávii a v Berlíně, tak i v Mnichově platilo, že k prodloužení cestovního pasu bylo třeba stálé bydliště, a to jsem musel někde v Mnichově ohlásit. Přátelé ze starých vídeňských bohémských časů mi poskytli příležitost. Mohl jsem tehdy začít pracovat ve slévárně bronzů (umělecké odlívání) a také přímo v dílně bydlet. Pak jsem se dostal ke kamarádům do bytu na jižním předměstí Mnichova. Začal jsem pracovat jako jevištní technik



| Potniggu (kopytník evropský – pozn. red.). Roste na okraji lesních cest. Jako dítě jsem je často sbíral.
Vývar z něj pomáhá na všelijaké neduhy. Usušil a upravil A. Ullrich. |

v bavorském Národním divadle. Později také na Mnichovských komorních hrách a také v mládežnickém divadle. To bylo opravdu krásné, protože jsme v létě o prázdninách hráli v nejrůznějších čtvrtích města. V tomto čase jsem bydlel v jednom malém podkrovním bytě, chodil jsem na pivo, do dílny pro ruční tisk a zůstal jsem tam takhle asi čtyři roky. Tu dílnu financoval jeden Čech, který studoval umění na Mnichovské akademii. Šlo to tak dobře, že i já jsem začal tisknout. Ovšem díla ručně vyhotovená na přítlačném kotouči nebývají technicky dokonalá. A tak jsem začal dělat rytiny, abych lépe pochopil tisk. Z toho se potom vyvinula první samostatná tiskografická činnost. Časem jsem začal vystavovat.

Potom jsem se přestěhoval do Bieberbachu v okrese Dachau. Dům je starý, ale ještě není na spadnutí. Žiji v něm už od roku 1981. Mám tam i svou mědětiskovou dílnu, ve které příležitostně tisknu také pro jiné umělce. Jsem s místními umělci v kontaktu a nyní jsem také činný v umělecké asociaci Dachau (KVD). V letech 1986–1988 jsem se přeškolil na fotosazeče, ale také to nebylo to pravé ořechové. Když se dnes chce člověk uživit jako profesionální umělec, musí umět psát projekty. Pocházím z velmi starého národa, kde je těžké sehnat čtoucí a píšící autority. To ve mně také vytváří distanc od společnosti. Moje tolerance k tomuto světu je velmi opotřebovaná a unavená.“



| Byl jsem ve Vídni a přivezl jsem si svou čtyřiaosmdesátiletou maminku na letní pobyt. Ale bohužel mi místo odpočinku vycídila celý dům jako klíčku. |

Tolik dopis Alfréda Ullricha. V následném rozhovoru mi potom vyprávěl, jakou roli hrála pro Sinty před válkou hudba, ještě než bylo různými brutálními nacistickými opatřeními celé sintské společenství rozbito. Sintové byli oblíbení hudebníci. Mladí byli posíláni do učení zpěvu, jako například jeho matka a její sourozenci. Jeho strýc byl basista a chodil s bratry

a bratřenci po lidových slavnostech, svatbách a dalších příležitostech ke hraní. Hudba přitom hrála skutečně rozličné role: kromě výdělků a radosti na straně hudebníků i okolní společnosti, také znamenala důležité kontakty například pro obchodní činnost. Pro Sinty znamená hudba také pozitivní roli v gádžovském prostředí a příležitost se v něm lépe uchytit. A nejen kvůli hudbě byli Sintové váženi. V mnoha rolnických rodinách byla jejich návštěva toužebně očekávána. Ženy sbíraly byliny a měly vždy na skladě nějaký odvar, který sloužil jako lék na různé tělesné i duševní bolesti.

Během staletí si Sintové vytvořili vlastní morální kodex, ač ne vždy zcela přísně dodržovaný. Každý přesně věděl, co je zákon, a soudci byli zbyteční. Například návštěvy probíhají podle předem daných rituálů a pravidel, jako by šlo o přímý televizní přenos, přičemž mnohé dodržované ceremonie mohou působit v dnešní době zastarale a nadbytečně. Při dřívějších sešlostech bývala pozoruhodná dlouhá večerní vyprávění, která jako by posluchače unášela do jiného světa. A to nejen do světa minulosti, často například některý bratranec přinesl nové zajímavosti, jiný zase převyprávěl film, který viděl ve vězení.

Sintem a umělcem byl Alfréd Ullrich už zřejmě tehdy, když jako dítě viděl výstavu v budově městského školního úřadu. Školáček sám, uprostřed vyučovacího času na nejvyšším školském úřadě, to si mohl dovolit jen ten, jehož matka neuměla psát a kdo si svoje omluvenky sám popsal.

Dnešní umění je snad v určitém ohledu v bludném kruhu. Všude je snaha ho ekonomicky využít, protože může zvýšit cestovní ruch ve městech apod. On sám vidí hodnotu umění v tom, že je při tom, když objevuje svoje pocity.

Jeho umělecká dráha měla svůj původ v mnichovských komerčních dílnách, což bylo prostředí v zásadě stylově neutrální, a tudíž umožňovalo svobodně objevovat široké spektrum způsobů tvorby. Tisk jako způsob vyjádření vyhovoval dobře jeho povaze, poněvadž už jen volbou barev se mohl lehce vyjádřit. Naopak například kreslení nebo malba vyžaduje postupný vývoj.

Abstraktní umění je mu bližší, protože vždy ještě nechává prostor pro nevyjádřené. Není tak fixováno na látku a obsah a umožňuje umělci zobrazovat v podstatě struktury namísto konkrétních scén.

Přeložil Adam Pospíšil

Zusammenfassung

Der Sinti-Künstler Alfred Ullrich

Der 1948 geborene Sinto Alfred Ullrich gelangte in den siebziger Jahren zur Drucktechnik. Darin fand er sein Ausdrucksmittel und begann Anfang der achtziger Jahre, seine Kunstwerke auszustellen. Sie sind heute weltweit in öffentlichen und privaten Sammlungen und in Museen vertreten. Sein kreatives Wesen lässt ihn den Horizont von ästhetisch gefasster Kunst überschreiten, desgleichen die Rollenteilung von Künstler, Ausstellendem, Sponser und Betrachter.

Sein Sintodasein trägt sicher vielschichtig zu seiner Arbeits- und Denkweise bei. Es war geprägt von seiner Mutter, die als eine von wenigen die Konzentrationslager überlebt hat, sowie von den anderen Verwandten, mit denen die Familie anfangs am Stadtrand von Wien zusammengelebt hat, schon ohne den deutschen Vater. Im Lager der Sinti war er der Deutsche, später im Wiener Stadtviertel dann wieder der Zigeuner. In den Ferien ging's mit den Cousins auf Tour, zum Reparieren von Regenschirmen, zum Eier oder Heu betteln, zum Messer schleifen. An die Schule schloss sich eine fünfzehnjährige Orientierungsphase an mit Reisen quer durch Europa. Dank Münchner Freunden errang er danach einen Wohnsitz, und damit Anstellungsmöglichkeiten, anfangs am Nationaltheater. Er gewann auch die ersten ernsthaften Erfahrungen als Kunstdrucker, an der Werkstatt für manuelle Druckverfahren. Seine Radierungen und andere Techniken fertigte er seit 1981 im Raum Dachau an, wo er bis heute wohnt und als Künstler aktiv und in einem Künstlerverband organisiert ist.

Die Rolle der Zigeuner wird ihm zufolge oft verzerrt wiedergegeben. Vor dem Krieg waren sie aufs Engste mit der Musik verbunden, und stellten einen zweifellos gesuchten, anerkannten und gern gesehenen Bestandteil des ländlichen Lebens dar, und nicht nur auf Volksfesten oder Hochzeiten. Aufgrund ihrer Kenntnis von Heilkräutern vertraute man ihnen auch Kranke an.

Er erinnert sich gern an den strengen Moralkodex, an würdige Höflichkeitszeremonien, aber auch an die erste Kunstaussstellung, der er Vorrang gab vor dem Schulbesuch.

Die Druckkunst hat ihre eigenen Gesetzmäßigkeiten, zum Beispiel mit ihrer raschen Umsetzung oder ihrem schwer fassbaren Status zwischen Massenproduktion und individuellem Werk. So wie in anderen Bereichen unterliegt auch sie der Kommerzialisierung.

Die abstrakte Kunst kommt seiner Person näher, da sie immer noch Raum für Unausgedrucktes, Implizites lässt.

Peter Wagner

Romano džaniben – jevend 2005

Časopis romistických studií

Vydává o. s. Romano džaniben
Ondříčkova 33, 130 00 Praha 3
tel.: 222 715 947, e-mail: dzaniben@email.cz, www.dzaniben.cz
bankovní spojení: 161582339/0300

Šéfredaktorka: Milena Hübschmannová
Výkonné redaktorky: Lada Viková a Helena Sadílková
Technický redaktor: Peter Wagner
Sazba: Petr Teichmann
Tisk: PBtisk, Příbram

Recenzovali:
PhDr. Renata Weinerová, CSc. a Mag. Dr. phil. Dieter Halwachs

Produkci zajišťuje nakladatelství G plus G, s.r.o.,
Plavecká 14, 128 00 Praha 2
tel: 222 588 001, e-mail: gplusg@gplusg.cz, www.gplusg.cz

Náklad: 600 ks
Doporučená cena: 140 Kč
Roční předplatné: 280 Kč (včetně poštovného a balného)

ISSN 1210-8545
Evidenční číslo podle tiskového zákona: MK ČR E 6882

Nevyžádané rukopisy a fotografie se nevracejí. Obsah zveřejněných polemických článků nemusí být totožný se stanoviskem redakce. Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím pošt Praha č.j. NP 1360/1994 ze dne 24.6.1994.